

**Збірник наукових матеріалів
XXIII Міжнародної науково-практичної
інтернет - конференції
*el-conf.com.ua***

«НАУКОВІ ЗАПИСКИ СУЧАСНИХ ВЧЕНИХ»

26 жовтня 2018 року

Частина 1

м. Вінниця

Наукові записки сучасних вчених, XXIII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. – м. Вінниця, 26 жовтня 2018 року. – Ч.1, с. 64.

Збірник тез доповідей укладено за матеріалами доповідей XXIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Наукові записки сучасних вчених», 26 жовтня 2018 року, які оприлюднені на інтернет-сторінці el-conf.com.ua

Адреса оргкомітету:
2018, Україна, м. Вінниця, а/с 5088
e-mail: el-conf@ukr.net

Оргкомітет інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерела є обов'язковим.

ЗМІСТ

Економічні науки

<i>Беспалов С. І.</i> ПИТАННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ПОДАТКУ: ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН	4
<i>Білозерцева О.Є., Борисова Ю.С., Роменська К.М.</i> РОЛЬ ЕКОЛОГІЧНОГО ПОДАТКУ У ФОРМУВАННІ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ БЮДЖЕТУ	10
<i>Білозерцева О.Є., Борисова Ю.С., Александрюк Т.Ю.</i> ЕКОЛОГІЧНИЙ ПОДАТОК ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА ЕКОЛОГІЧНУ СИТУАЦІЮ В УКРАЇНІ	13
<i>Білозерцева О.Є., Борисова Ю.С., Шевченко Н.І.</i> СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	17
<i>Богущька О.В., Гринчишин Я.М.</i> ПРОБЛЕМИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ.....	20
<i>Босак О.В., Гузар У.Є., Семів Л.К.</i> КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ:СУТЬ, ЗНАЧЕННЯ ТА ЇЇ ПЕРЕВАГИ	24
<i>Верба Ю.Г., Вишневецька Г.Г.</i> ФЕСТИВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ ТУРИСТИЧНОГО ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ.....	29
<i>Гензера О.О.</i> ФІНАНСОВІ РИЗИКИ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗНИЖЕННЯ	33
<i>Глушко В.О.</i> РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ.....	42
<i>Дардіюк А.О.</i> ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В РЕГІОНАЛЬНОМУ ВИМІРІ.....	45
<i>Коваль Л.В., Колісник А. В.</i> ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ	50
<i>Луганський А.А., Туболець І.І.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ	54
<i>Марущак І.В.</i> ВВП УКРАЇНИ: ЙОГО ДИНАМІКА ТА ПРОГНОЗИ ЗРОСТАННЯ.....	58

ПИТАННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ПОДАТКУ:
ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Беспалов С.І.,

студент економіко-правового факультету

Маріупольський державний університет

м. Маріуполь, Україна

В реаліях нашого сьогодення особлива увага приділяється вирішенню проблем, пов'язаних з негативним впливом на навколишнє середовище. Одним з напрямків вирішення екологічної проблеми є вдосконалення податкової системи країни. В науці та на практиці існує велика кількість екологічних податків, однак, всі вони мають спільні риси та направлені на один результат. Світова практика використовує поняття екологічного податку, розробленого Євростатом (Статистичною службою Європейського Союзу (ЄС)). Відповідно до даного визначення екологічним є той податок, податкова база якого - це фізична характеристика об'єкта, визнаного негативно впливає на навколишнє середовище. Такою податковою базою може бути, наприклад, обсяг викидів забруднюючих речовин. В теорії екологічний податок визначається як будь-який обов'язковий, безоплатний платіж національному уряду, який стягується з податкових баз, визнаних значимими з точки зору впливу на навколишнє середовище, включаючи в себе автомобілі, енергопродукти, виробничі відходи, викиди, корисні копалини, тощо.

Екологічні податки застосовуються у всіх економічно розвинутих країнах. Крім фіскальних цілей, екологічні податки покликані стимулювати екологічну поведінку платників, що має сприяти зменшенню навантаження на довкілля та забезпечувати охорону навколишнього середовища. Найбільш поширеними в країнах Європи є транспортні та енергетичні податки. Так енергетичні податки складають 72% від загальної величини екологічних податків в ЄС, а транспортні податки – 23%. В тій чи іншій формі вони введені у всіх країнах-членах Європейського Союзу. Слід відзначити, що транспортні

та енергетичні податки за своєю суттю є фіскальними, тобто вводяться з метою отримання доходів. Позитивний же ефект для навколишнього середовища в даному випадку є супутнім.

Нас перш за все цікавлять енергетичні податки, які регулюють рівень емісії вуглекислого газу, оксидів азоту і сірки в атмосферу. Наприклад, скорочення споживання вугільного палива за рахунок використання фіскальних важелів, призводить до значного зниження рівнів викидів забруднюючих речовин, таких як CO₂, особливо на території міст.

У ході дослідження нами були використані статистичні дані Євростату, враховуючи наступні показники:

- обсяг емісії CO₂ в рамках енергетичного комплексу обраних країн,
- процентний обсяг виплат енергетичних податків щодо всіх податкових надходжень до бюджетів країн,
- процентний обсяг виплат енергетичних податків щодо внутрішнього валового продукту (ВВП).

Оскільки абсолютні показники податкових надходжень не дають чіткої картини екологічної політики держави, для аналізу було відібрано відносні показники. За основу для відносних параметрів був обраний внутрішній валовий продукт і загальний обсяг податкових надходжень у державі. ВВП в контексті даних досліджень дає можливість оцінити вплив енергетичного оподаткування в зв'язку з виробничими потужностями держави, і станом економіки в цілому.

До таблиці 1.1 було зібрано та ранжировано по відсотку надходжень від виплат енергетичного оподаткування щодо загальної кількості податкових надходжень [1].

Таблиця 1.1.

Країна/ Рік	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ісландія	2,9	2,7	3,39	4,06	3,83	3,86	3,57	3,19	3,25	2,01
Бельгія	3,09	2,93	3,01	3,1	3,09	2,88	2,66	2,76	2,86	3,19
Норвегія	3,22	3,3	3,42	3,29	3,02	2,77	3,04	3,26	3,4	3,44
Франція	3,46	3,35	3,49	3,57	3,51	3,46	3,55	3,54	3,85	4,05
Швейцарія	3,46	3,5	3,65	3,78	3,54	3,55	3,51	3,55	3,49	3,62
Ірландія	3,7	4,13	4,75	5,41	5,6	5,29	5,22	4,97	4,9	4,81
Іспанія	3,71	4,02	4,38	4,27	4,13	3,97	4,78	4,62	4,79	4,59
Фінляндія	3,82	4,03	4,19	4,22	4,75	4,7	4,48	4,44	4,52	4,78
Австрія	3,85	3,77	3,76	3,77	3,92	3,77	3,68	3,52	3,51	3,54
Греція	3,91	3,95	4,28	6,15	6,58	7,29	8,29	8,33	8,34	7,78
Швеція	4,57	4,64	4,86	4,84	4,56	4,58	4,42	4,11	4,03	3,97
Нідерланди	4,7	4,89	5,33	5,27	5,21	5	5,28	5,08	5,02	4,89
Кіпр	4,72	4,61	5,14	5,71	6,11	5,89	6,65	7,04	6,86	6,78
Німеччина	4,86	4,77	5,07	4,91	4,9	4,68	4,49	4,36	4,12	3,95
Англія	5,01	4,86	5,6	5,49	5,24	5,3	5,36	5,41	5,45	5,33
Данія	5,03	4,78	5,16	5,25	5,34	5,22	5,22	4,75	4,77	4,76
Венгрія	5,04	4,93	5,1	5,83	5,63	5,14	5,02	4,98	4,95	5,1
Італія	5,11	4,8	5,28	5,32	5,9	6,53	6,46	6,84	6,41	6,65
Мальта	5,16	4,38	4,35	4,4	4,88	4,67	4,32	4,65	4,65	4,46
Литва	5,27	4,98	6,31	6,21	5,84	5,74	5,7	5,78	5,76	5,87
Хорватія	5,46	4,83	5,28	6,04	5,19	4,87	5,62	6,32	6,82	7
Естонія	5,74	6,17	7,21	7,74	7,53	7,6	7,03	7,2	7,16	7,8
Румунія	5,81	5,01	6,03	6,74	6,01	6,13	6,31	7,47	7,74	8,09
Сербія	5,88	5,55	7,02	6,9	7,22	6,91	7,74	8,81	9,62	9,9
Португалія	6,03	5,7	6,16	5,84	5,36	5,31	4,92	4,86	5,14	5,52

Продовження табл. 1.1.

Сербія	6,05	6,45	8,62	9,01	8,7	8,53	9,58	10,31	10,33	9,96
Словакія	6,13	6,05	5,82	5,69	5,53	5,28	4,89	4,97	4,86	4,97
Чехія	6,16	6,28	6,64	6,48	6,45	6,06	5,67	5,73	5,63	5,64
Словенія	6,2	6,34	8,04	8,23	7,91	8,88	9,06	8,93	8,95	8,96
Люксембург	6,58	6,54	6,05	5,87	5,93	5,7	5,2	4,8	4,46	4,18
Польща	6,66	6,38	6,64	7,28	7	6,92	6,66	6,95	7,02	7,03
Болгарія	8,98	9,27	9,21	9,34	9,4	8,89	8,7	8,36	8,78	8,22

В подальшому, на підставі вказаних показників, використовуючи кореляційно-регресивний аналіз та формулу Стерджесса, держави було згруповано відповідно до процентного відношення енергетичних виплат (табл.1.2.).

Таблиця 1.2.

Рівень енергетичного оподаткування	Процентна складова енергетичного оподаткування	
	Від	До
Дуже низький	2,90	3,19
Низький	3,19	3,77
Середній	3,77	4,64
Вище середнього	4,64	5,80
Високий	5,80	7,24
Дуже високий	7,24	8,98

Наступним кроком нами було проаналізовано рівень енергетичного оподаткування з роками та групами держав, наведеними вище (табл.1.3.).

Таблиця 1.3.

Середнє значення										
Рівень енергетичного оподаткування/ Рік	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Дуже низький	3,00	2,82	3,20	3,58	3,46	3,37	3,12	2,98	3,06	2,60
Низький	3,51	3,66	3,94	4,06	3,96	3,81	4,02	3,99	4,09	4,10
Середній	4,04	4,10	4,27	4,75	4,95	5,09	5,22	5,10	5,10	5,02
Вище середнього	5,10	4,91	5,44	5,65	5,62	5,51	5,56	5,67	5,63	5,69
Високий	6,17	6,03	6,78	6,89	6,68	6,64	6,67	6,98	7,08	7,14
Дуже високий	8,98	9,27	9,21	9,34	9,40	8,89	8,70	8,36	8,78	8,22

Аналізуючи отримані дані можна стверджувати, що в країнах з низьким і дуже низьким рівнем енергетичного оподаткування, воно не робить будь-якого відчутного впливу на обсяги викидів навіть безпосередньо в енергетичному секторі. Швидше за все така тенденція спостерігається через те, що ці платежі не є відчутними в загальній сукупності податкових виплат покладених на фізичні і юридичні особи в цих країнах. У країнах з високим рівнем енергетичних податків (5.7-7.8% від загальних податкових надходжень) кореляційний зв'язок так само слабка, але в даному випадку це є наслідком того що енергетичний комплекс вже пристосувався до даних податковим ставка і їх незначні коливання не справляють відчутного ефекту на господарські суб'єкти. Так само варто враховувати той факт, що річні коливання в податкових ставках становить не більше 0,3% для всіх груп. Але збільшення або зменшення ставка на 0,3 відчуватиметься тим менш значущим ніж велика ставка податку. Це наочно видно на графіку (рис.1.1)

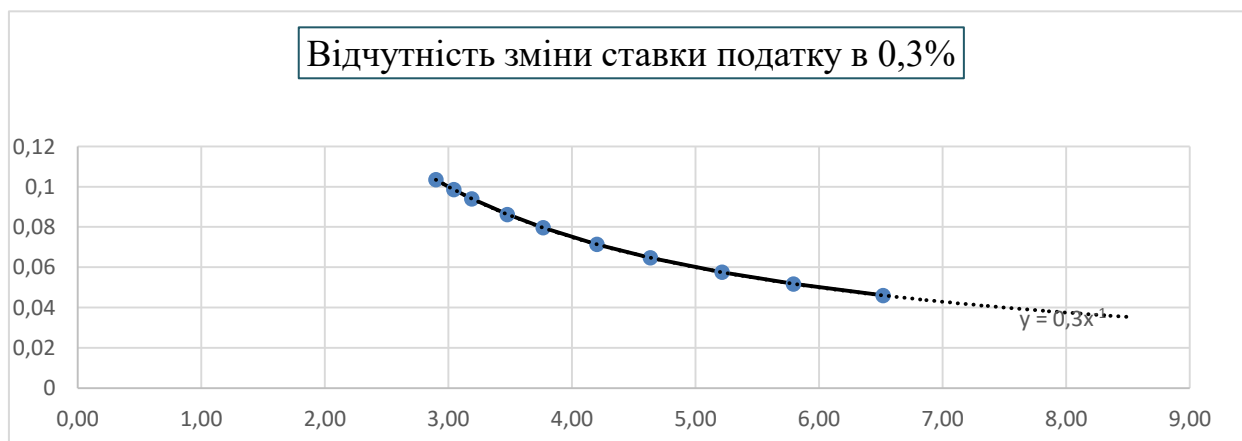

Рис.1.1. Відчутність зміни ставки податку в 0,3%

Підсумовуючи вищесказане, можна дійти висновку про те, що досвід використання системи екологічного оподаткування в країнах ЄС свідчить про те, що застосування податкових важелів з метою досягнення певних екологічних стандартів вимагає ретельного попереднього аналізу та обережності у впровадженні.

Для того, щоб екологічний податок виконував своє стимулююче призначення належним чином, його розмір та спосіб нарахування повинні чітко відповідати багатьом критеріям доцільності та враховувати національну специфіку.

Подальше вивчення даного аспекту європейської політики може сприяти вдосконаленню існуючих та розробці нових, більш ефективних способів досягнення екологічних цілей за допомогою використання фіскальних інструментів. Використання досвіду країн ЄС у застосуванні податкових важелів екологічної політики також є важливим для реалізації євроінтеграційного зовнішньополітичного курсу нашої держави.

Література:

1. Air emissions accounts by NACE Rev. 2 activity. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: URL: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

РОЛЬ ЕКОЛОГІЧНОГО ПОДАТКУ У ФОРМУВАННІ ПОДАТКОВИХ
НАДХОДЖЕНЬ БЮДЖЕТУ

Роменська К.М.,

к.е.н., доцент кафедри фінансів

Білозерцева О.Є., Борисова Ю.С.,

бакалаври

Університет митної справи та фінансів

м. Дніпро, Україна

В Україні проблемним є стан сучасної екології, що спричиняє необхідність розроблення заходів і способів поліпшення оточуючого середовища. Однією з можливостей контролю за шкідливими викидами підприємств, одним з джерел збільшення фінансування та забезпечення природоохоронних заходів в державі виступає екологічний податок. Оскільки проблема забруднення довкілля потребує якнайшвидшої уваги та підтримки з боку держави, актуальність даної теми полягає саме в аналізі важливості екологічного податку та необхідності його спрямування на заходи природоохоронного значення.

Екологічний податок – це загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів у атмосферне повітря, скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх виробниками, фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів та з фактичного обсягу радіоактивних відходів, накопичених до 1 квітня 2009 р.[1].

Згідно статті 29 Бюджетного кодексу України до загального фонду доходів Державного бюджету України зараховується 45% екологічного податку, решта згідно ст. 69-1 – до спеціального фонду місцевих бюджетів: м. Києва – 55%; сільських, селищних, міських бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад – 25%; обласних бюджетів– 30% [2].

Порівняно низькі ставки в екологічному оподаткуванні та існуючі заходи впливу за порушення екологічного законодавства зменшують зацікавленість підприємств та інших бюджетних установ в стимулюванні екологізації процесу виробництва. Аби заохотити платників до сплати податку та проведення модернізації виробництва, ставки податку щороку підвищують. Також держава кожного року переглядає політику розподілу надходжень від екологічного податку між Державним та місцевими бюджетами. Нижче наведено порівняльну характеристику розподілу екологічного податку між бюджетами за останні 5 років (табл. 1).

Таблиця 1.

Розподіл екологічного податку між державним і місцевими бюджетами [2;3]

Роки	Державний бюджет, %	Спеціальний фонд місцевих бюджетів		
		Всього, %	У т.ч. до сільських, селищних, міських бюджетів, та з 2015 р. і бюджетів об'єднаних територіальних громад, %	У т.ч. до обласних бюджетів, %
2014	65	35	25	10
2015	20	80	25	55
2016	20	80	25	55
2017	20	80	25	55
2018	45	55	25	30

Дані, наведені в таблиці свідчать, що у 2018 р. був проведений перерозподіл надходжень екологічного податку до Державного та місцевих бюджетів на користь Державного бюджету України. Це спричинено невідповідністю обсягів видатків з Державного бюджету України на охорону та раціональне використання водних ресурсів, що значно перевищували обсяги надходжень від екологічного податку. Таким чином, можна дійти висновку, що

стягнення екологічного податку не покриває видатки з бюджету на природоохоронні заходи, а лише займає певний відсоток в бюджетних програмах з охорони навколишнього середовища.

Таким чином, екологічна ситуація в Україні дедалі погіршується через неналежну увагу до проблеми шкідливих викидів підприємств у атмосферу та водні природні ресурси та неефективність заходів впливу за порушення екологічного законодавства. Для вирішення питання необхідне здійснення природоохоронних заходів, що спрямовані на поліпшення природно-ресурсного потенціалу країни. Держава зацікавлена в тому, щоб загальмувати процес забруднення природного середовища підприємствами та забезпечити дохідність бюджетів від екологічного податку для покращення екологічного стану України.

Література:

1. Податковий кодекс України від 08.04.2014 № 1191-VII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

2. Бюджетний кодекс України від 07.12.2017 № 2233-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

3. Надходження екологічного податку та використання коштів на фінансування природоохоронних заходів / Палата податкових консультантів України: офіційний сайт. URL: <http://ppk.org.ua/uk/node/329>

4. Звіт про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, спрямованих Міністерством екології та природних ресурсів України на охорону і раціональне використання водних ресурсів / Рахункова палата України: офіційний сайт. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16757352/zvit_19-5_2018.pdf

ЕКОЛОГІЧНИЙ ПОДАТОК ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА
ЕКОЛОГІЧНУ СИТУАЦІЮ В УКРАЇНІ

Білозерцева О.Є., Борисова Ю.С.,

студентки фінансового факультету

Університет митної справи та фінансів

м. Дніпро, Україна

Александрюк Т.Ю.

Ст. викладач кафедри оподаткування та соціального забезпечення

Природоохоронна політика України є однією зі складових добробуту населення. Тому одним з пріоритетних напрямків політики держави в сфері екології є встановлення екологічного податку на забруднення. Державні органи, основною функцією яких є контроль за охороною довкілля та раціональним використанням природних ресурсів, регулюють природоохоронну діяльність через встановлення відповідних санкцій (штрафів) підприємствам-забруднювачам.

На сьогодні чи не для всіх країн світу насущним питанням є проблематика забруднення навколишнього середовища і вичерпність природних ресурсів. Особливо зважаючи на те, наскільки за останні роки погіршилась екологічна ситуація на Землі внаслідок збільшення шкідливих викидів підприємств в атмосферу та водойми. Саме тому актуальною є тема встановлення ролі екологічного податку в покращенні стану навколишнього середовища України.

Мета розгляду цього питання полягає в з'ясуванні впливу екологічного податку на зменшення шкідливих викидів суб'єктами господарювання, на збільшення державних природоохоронних заходів та на контроль використання природних ресурсів.

Екологічний податок – це загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів у атмосферне повітря, скидів у водні

об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх виробниками, фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів та з фактичного обсягу радіоактивних відходів, накопичених до 1 квітня 2009 року [1].

Аби забезпечити правильний розподіл видатків бюджету на конкретні природоохоронні заходи потрібно володіти достовірною інформацією щодо територій забруднення навколишнього середовища, які потребують першочергової уваги до їх екологічного стану. Інформація щодо викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення у розрізі видів економічної діяльності в Дніпропетровському регіоні зазначена в Таблиці 1.

Таблиця 1

Викиди забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення у розрізі видів економічної діяльності в Дніпропетровському регіоні за 2017 рік (тис. т)

	Усі види економічної діяльності	добувна промисловість і розроблення кар'єрів	переробна промисловість	постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	водопостачання, каналізація, поводження з відходами	транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність
Дніпропетровська обл.	657,3	200,2	365,1	78,7	7,5	2,4

Розроблено авторами на основі [2].

У 2016 році суб'єктами господарювання сплачено близько 4,2 млрд. грн. екологічного податку, з них 842,1 млн. грн. надійшло до загального фонду Державного бюджету. Водночас екологічний податок в Україні використовується вкрай неефективно. Так, на охорону та раціональне використання природних ресурсів із загального фонду державного бюджету використано 252,2 млн. грн. (29,9 відс. суми надходжень), до спеціальних фондів місцевих бюджетів надійшло 3,4 млрд. грн. екологічного податку, з них

на місяцях було використано лише 1,1 млрд. грн. (32 відс. суми надходжень). Порівняно з 2014 роком (483 млн. грн.) сума використаних коштів загального фонду державного бюджету на охорону та раціональне використання природних ресурсів зменшилася майже вдвічі [3].

Згідно звіту ФЕАО «Екологічний податок: стан виконання за січень-травень 2018 року», загальна сума екологічного податку, сплаченого в січні-травні 2018 року до Зведеного бюджету, становила 2,6 млрд. грн. (план на 2018 рік – 5 млрд. грн). Нижче наведений графік надходжень екологічного податку в залежності від об'єкту оподаткування (рис. 1).

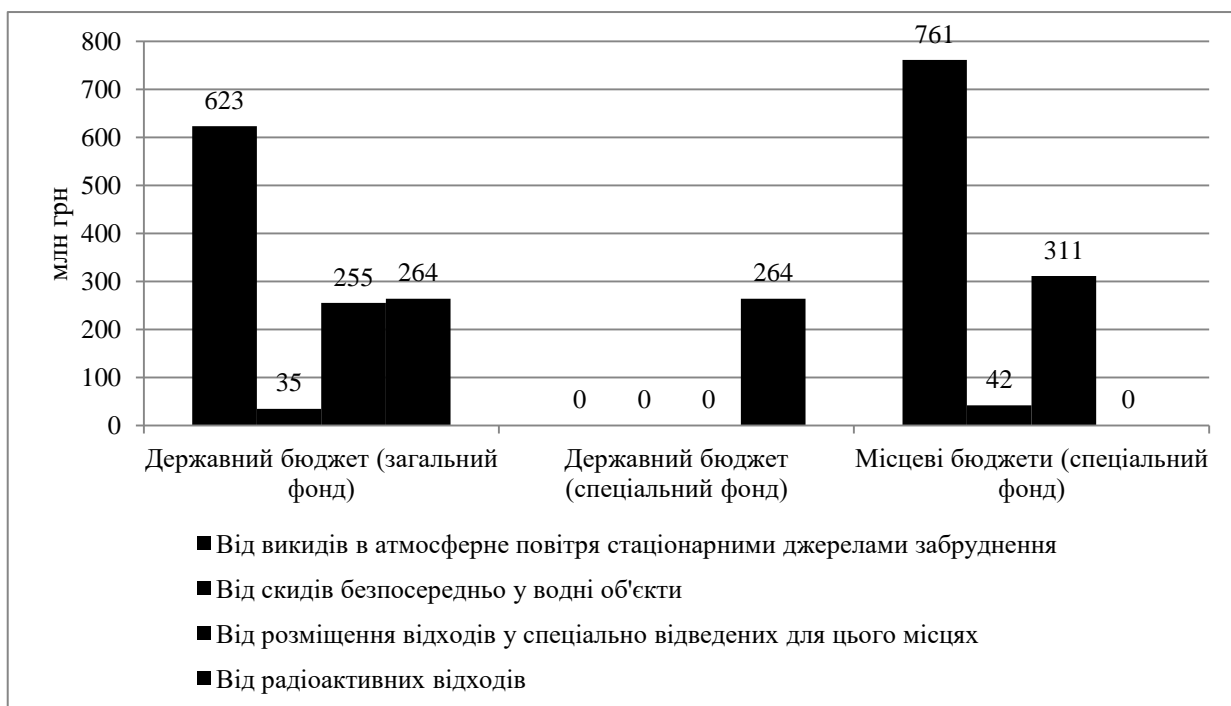

Рис. 1. Надходження екологічного податку залежно від об'єкта оподаткування

Найбільша частка (54% - 1,4 млрд. грн.) екологічного податку надходить від оподаткування викидів в атмосферне повітря, а найменша – від оподаткування скидів у водні об'єкти (3% - 0,1 млрд. грн.) [4].

Ключова (єдина) зміна в адмініструванні екологічного податку в 2018 році, що може вплинути на надходження податку: збільшення ставок на 11,2% (з урахуванням прогнозного індексу споживчих цін у 2017 році – 111,2%) [4].

Виходячи з вищевикладеного матеріалу, нагальним питанням сьогодення для будь-якої сучасної держави є стан навколишнього середовища країни. Одним з інструментів боротьби з швидко згасаючим природним потенціалом регіонів є саме екологічний податок. Процес вирішення нормативів даного виду оподаткування триває. Кожного року уряд змінює ставки податку та доповнює список шкідливих речовин, за які він має стягуватися зі суб'єктів господарювання.

На даний момент часу в Україні система природоохоронних заходів недосконала, оскільки витрати з державного та місцевих бюджетів на здійснення заходів значно перевищують обсяги доходів від стягнення екологічного податку. Для поліпшення ситуації необхідно провести стимулювання підприємств до модернізації та екологізації виробництва, підтримувати використання нешкідливої сировини та провадити політику раціонального розподілу природних ресурсів, орієнтуючись на досвід зарубіжних країн. Цікавим з цього приводу було б з'ясувати досвід уряду Німеччини, адже екологічний податок стягується за експлуатацію комерційних або некомерційних автомобілів, тому більшість громадян перешли на електроавтомобілі, що зменшує викид шкідливих речовин в атмосферу.

Література:

1. Податковий кодекс України від 08.04.2014 № 1191-VII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

2. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області за 2017 рік / Департамент екології та природних ресурсів Дніпропетровської облдержадміністрації: офіційний сайт. URL: https://adm.dp.gov.ua/storage/app/media/EKOLOGIA/regionalna_dopovid_za_2017_rik_ekologia.pdf

3. Звіт «Про результати аудиту ефективності виконання повноважень органами державної влади в частині контролю за повнотою і своєчасністю надходження екологічного податку з викидів у атмосферне повітря та скидів у водні об'єкти», №10-3 від 11.04.2018 року. / Рахункова палата України:

офіційний сайт. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16756304/Zvit_10-3_2018.pdf?subportal=main

4. Звіт FEAO (Financial and economic analysis office in the VRU) «Екологічний податок: стан виконання за січень-травень 2018 року», липень 2018 р. / Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України (ВРУ) створено за підтримки Урядів Німеччини та Великої Британії через проект «Ефективне управління державними фінансами»: офіційний сайт. URL: <https://feao.org.ua/about-us/>

УДК 336

Економічні науки

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ

Шевченко Н.І.

*К. н. державного управління,
доц. кафедри фінансів суб'єктів
господарювання та страхування*

Білозерцева О.Є., Борисова Ю.С.

*студентки фінансового факультету
Університет митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна*

Фінансове оздоровлення суб'єктів господарювання виступає як спосіб вирішення проблем кризового стану підприємства. Реалії сьогодення такі, що за даними Державної служби статистики за січень-травень 2018 року серед великих та середніх підприємств 28,3% є збитковими, тому питання про проведення фінансового оздоровлення залишається актуальним.

Санація – система різного роду заходів (структурна перебудова, реструктуризація кредиторської заборгованості, зміна асортименту виробленої продукції, скорочення кількості працюючих, ліквідація зайвих структурних ланок і підрозділів і т.п.), які дозволяють уникнути банкрутства. Санація може

здійснюватися за участю банків, органів виконавчої влади, комерційних організацій та ін. [1].

Соціальні санаційні заходи відіграють важливу роль для подальшого функціонування організацій. Адже вихід з кризового становища зі збереженням робочих місць є одним із основних напрямів проведення соціального типу санації.

Перед проведенням фінансового оздоровлення проводять аналіз господарської діяльності: виявляють причинно-наслідкові зв'язки неприбутковості, неліквідності, неефективного використання ресурсів суб'єктів господарювання. Якщо фінансова санація проводиться з ініціативи суб'єкта господарювання, то доцільним буде не тільки реструктуризація виробництва та активів, а й реорганізація кадрів.

Перепідготовка кадрів являється одним із варіантів проведення соціальних санаційних заходів, який не призводить до скорочення робочих кадрів. Але практика зменшення кількості персоналу також має місце у процесі впровадження фінансового оздоровлення підприємств.

Аналізуючи дані Державної служби статистики, у 2017 році кількість безробітного населення працездатного віку складає в середньому 1 697,3 тис. осіб. Тоді як у 2015-2016 роках в середньому 1 654,0 тис. осіб та 1 677,5 тис. осіб відповідно [2].

За 2017 рік кількість безробітного населення працездатного віку збільшилась на 43,3 тис. осіб порівняно з 2015 роком. Це свідчить про те, що рівень зайнятого населення має тенденцію до зменшення. При чому коефіцієнт обороту робочої сили по прийому на роботу у 2015 р. дорівнює 24,0 (у 2017 р. – 30,5), а по звільненню 30,2 (у 2017 р. – 31,8). Це показує незначну тенденцію збільшення кількості звільнених в порівнянні з 2015 роком.

Саме загроза банкрутства підприємства, що передбачає негативні економічні та соціальні наслідки для компанії, та можливість втрати робочого місця вимагає участі персоналу у проведенні і фінансуванні санації. Працівники зацікавлені в підтримці проекту фінансового оздоровлення суб'єкта

господарювання через збереження таким чином своїх робочих місць, уникнення їх скорочення. Фінансування процесу санації персоналом може здійснюватися у формі відстрочення винагород за результати праці, купівлі працівниками цінних паперів підприємства та надання персоналом позик.

Звільнення працівників може призвести до соціальної нестабільності в регіоні. Саме тому слід вести помірковану політику звільнення у взаємозв'язку із реалізацією соціального плану проекту санації. Тут можуть бути передбачені такі заходи, як створення та фінансування системи перепідготовки кадрів, пошук і пропозиція альтернативних робочих місць, додаткові виплати з безробіття, надання звільненим працівникам позик тощо [3].

Якщо на підприємствах (підприємствах-банкрутах) відбувається затримка заробітної плати працівникам, то слід провести фінансове оздоровлення аби стабілізувати виплати. Підприємства-банкрути – це суб'єкти господарювання, щодо яких реалізуються процедури відновлення платоспроможності боржника (санації) або визнання його банкрутом.

Аналізуючи дані по заборгованості заробітної плати, можна стверджувати, що такі підприємства в Дніпропетровській області займають значну частку в сумі несплаченої заробітної плати – 100653 тис. грн., це 72,5% від загальної суми заборгованості по Україні 796153 тис. грн.. Це свідчить про збільшення неплатоспроможних підприємств у 2018 році, що вестиме за собою значні скорочення робочих місць [4]. Тому при проведенні соціальних санаційних заходів збільшується заборгованість виплат персоналу підприємства.

Соціальними наслідками фінансового оздоровлення суб'єктів господарювання:

- зменшення (збільшення) кількості робочих місць;
- невчасне погашення або затримка виплати персоналу;
- зменшення (збільшення) середньомісячного розміру заробітної плати на одного працівника.

Таким чином, заходи фінансового оздоровлення соціального характеру мають значний вплив (особливо для великомасштабних компаній та підприємств). Через те, що процедура санації суб'єкта господарювання, а саме структурна реструктуризація, має відношення, насамперед, до скорочення робочих місць для персоналу. Тому при проведенні фінансового оздоровлення необхідно приділяти велику увагу саме соціальним аспектам.

Література:

1. Словник термінів / Легалізований фінансовий супермаркет України: офіційний сайт. URL: <https://finance.ua/>
2. Основні показники ринку праці (річні дані) / Державна служба статистики: офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Необхідність, суть та недосконалість фінансової санації підприємств України / Вісник Хмельницького національного університету: офіційний сайт. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2009_4_2/pdf/175-177.pdf
3. Заборгованість із виплати заробітної плати станом на 1 вересня 2018 року / Державна служба статистики: офіційний сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/gdn/svzp/Arh_svzp.html

---

УДК 657

Економічні науки

ПРОБЛЕМИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ

Гринчишин Я.М.

Доцент кафедри державних та місцевих фінансів

Богуцька О.В.

магістр

Львівський національний університет імені Івана Франка

м.Київ, Україна

В Україні в сучасних умовах існує проблема функціонування та розвитку підприємств. Цьому спонукає безліч чинників, які значною мірою впливають на

їх фінансовий стан і стабільність: економічна криза в країні, зростання темпів інфляції, конкуренція тощо. Також не менш важливою причиною є проблеми їх кредитування.

Проблеми кредитування малого та середнього підприємництва досліджували вітчизняні вчені: Андрєєва Л., Білорус О., Бедрінець М., Варналій З., Корнєв Ю., Круглянко А., Мокряк В., Неклесс А., Попов В. та ін. Істотний внесок у розроблення практичних аспектів окреслених проблем внесли Балюк В., Вовчак О., Другов О., Крупка М., Лащ Т., Мороз А., Реверчук С., Савлук С. Проте деякі питання розвитку банківського кредитування на сучасному етапі розвитку банківської системи України потребують подальшого дослідження.

Існують такі види кредитування підприємств:

1. Банківське кредитування – це економічні відносини між кредитором і позичальником з приводу надання коштів банком підприємству на умовах терміновості, платності, повернення, матеріального забезпечення.

2. Комерційне кредитування – це економічні, кредитні відносини, які виникають між окремими підприємствами;

3. Державне кредитування - це економічні кредитні відносини між державою та суб'єктами господарювання. Джерелом державного кредиту є кошти державного бюджету, які спрямовуються в уповноважені банки для здійснення кредитування підприємств;

4. Лізингове кредитування - це стосунки між суб'єктами господарювання, які виникають за орендування майна [1].

Найбільш поширеним в Україні є банківське кредитування підприємств. Серед основних питань сьогодні є удосконалення банківського кредитування підприємств, створення певних гарантій, які б дали можливості для кредитування всіх форм власності і категорій підприємств України.

В Україні великі банки сконцентровують велику кількість активів з метою надання кредитів, тоді як світовий досвід показує нам, що підприємства кредитуються переважно невеликими банками.

Протягом тривалого часу банківський сектор був найприбутковішим порівняно з іншими галузями, але сьогодні дуже загострилася економічна криза, яка і призвела банківську систему до погіршення. До основних чинників, які створюють проблеми кредитування підприємств в Україні та пов'язані з нестабільністю банківської системи можна віднести: зниження довіри до банківської системи, нестабільність національної валюти, підвищення процентних ставок за кредитами, укрупнення банків шляхом зменшення кількості малих банків, зниження кредитних рейтингів банків тощо. Ці проблеми призвели до нестачі власних ресурсів банків, рівня капіталізації, що сприяє підвищенню процентних ставок за кредитами та зростання конкуренції між банками. Внаслідок того, кредитування стає дуже проблемним зараз.

Також існують випадки, коли банк відмовляється кредитувати підприємства, пояснюючи це недоцільними бізнес-планами та високим ризиком неповернення коштів. Розглядаючи і удосконалюючи процес кредитування, банки повинні враховувати грошові потоки від інвестиційних проектів, які кредитуються; звертати значну увагу і робити оцінку об'єктів застави; контролювати процес використання кредитних ресурсів; стежити за своєчасністю повернення і платоспроможністю підприємства.

Ключовою ж проблемою, з якою стикаються малі і середні підприємства є саме недостатність та висока вартість кредитних ресурсів, про що свідчить опитування представників малого та середнього бізнесу, проведене СІРЕ Україна у травні минулого року, — доступ до фінансів респонденти поставили на перше місце (73% респондентів) серед проблем, з якими стикаються представники малого та середнього бізнесу [2].

Найбільш вагомими проблемами банківського кредитування підприємств України є:

- нестабільність політичної і фінансової системи України;
- недосконале законодавство;
- високі ставки за кредитами;
- не вигідні умови кредитних угод;

- довга процедура розгляду справи по кредитуванню.

Щоб вирішити проблеми банківського кредитування підприємств, можна запропонувати такі заходи щодо покращення стану банківської системи:

- вдосконалення законодавчої та нормативної бази у сфері банківської діяльності;

- вдосконалення кредитної політики банків;

- посилення платіжної та кредитної дисципліни;

- можливість страхування кредитів.

А підприємства в свою чергу повинні:

- ефективно розпоряджатися прибутком;

- впроваджувати нові технології задля підвищення прибутковості;

- оптимально використовувати свої ресурси;

- розширювати свої ринки збуту.

Тобто ми бачимо, що банківська система України потребує певного реформування, спрямованого на підвищення доступності кредитів, економічного обґрунтування ставок за кредитами, вдосконалення законодавства та орієнтування на досвід зарубіжних країн.

Література:

1. Азаренкова Г.М. Фінанси підприємств : навч. посібник / Г.М. Азаренкова, Т. М. Журавель, Р. М. Михайленко. - К.: Знання-Прес, 2009. - 299с.

2. EU Grants Guidelines. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.welcomeurope.com/eurofundingguidelines/guidelineeuropeanprojectleaders.html>

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: СУТЬ, ЗНАЧЕННЯ ТА
ЇЇ ПЕРЕВАГИ

Босак О.В., Гузар У.Є., Семів Л.К.

*к.е.н., доцент Львівського навчально - наукового інституту «Університет банківської справи», к.е.н., доцент Львівського навчально - наукового інституту «Університет банківської справи», д.е.н., професор Львівського навчально - наукового інституту «Університет банківської справи»
м.Львів, Україна*

Вибір Україною шляху формування ефективної конкурентоспроможної ринкової економіки заснованої на потужному національному капіталі, вимагає позитивних змін у ставленні суспільства до бізнесу. Відтак вагомим елементом еволюції системи взаємодії держави та підприємництва в процесі проведення ринкових реформ є підвищення суспільної відповідальності бізнесу.

В результаті еволюції системи корпоративної соціальної відповідальності бізнесу виникло багато трактувань самого поняття «корпоративна соціальна відповідальність». У широкому розумінні цей термін розуміють як ведення бізнесу з урахуванням потреб власного персоналу, місцевих громад і навколишнього природного середовища.

На сьогодні немає єдиного трактування корпоративної соціальної відповідальності ні у вітчизняній, ні в зарубіжній літературі. Напевне, його і не може бути, оскільки по суті соціальна відповідальність бізнесу не є врегульованим списком правил та приписів. Корпоративна соціальна відповідальність – це концепція ведення бізнесу, що має за мету позитивний вплив на певні суспільні групи та сфери.

Існує широке різноманіття підходів до концепції корпоративної соціальної відповідальності, які виникали в міру того, як суспільство бачило нову роль бізнесу, а очікування суспільства щодо нього зростали.

Дослідивши наявні теорії, можна виділити такі види підходів до концепції корпоративної соціальної відповідальності [1]:

1. Підхід з позицій корпоративного егоїзму, згідно з яким підприємство виступає інструментом для створення багатства, а вся його соціальна діяльність спрямована на досягнення економічного результату. Найвідомішим прибічником такого підходу є економіст М. Фрідман.

2. Підхід з позицій корпоративного альтруїзму, який базується на тому, що підприємства мають здатність впливати на суспільство, і через те повинні відповідально використовувати цю здатність. При цьому під соціальною силою розуміють здатність впливати на результати важливих суспільних процесів з метою вирішення суспільних проблем незалежно від політичних інститутів. Найбільш відомою є концепція «корпоративного громадянства», яка зародилася на початку ХХІ століття.

3. Підхід з позиції соціальних вимог, згідно з яким підприємство має зосереджувати свою діяльність на визначенні соціальних вимог суспільства та відповіді на них, сприяючи тим самим посиленню своїх позицій.

4. Підхід з позиції зацікавлених сторін, який передбачає, що незалежно від типу підприємства чи організації, існують групи людей, які впливають на організацію або на які впливає сама організація і які тому можна розглядати як такі, що покладають на організацію певну відповідальність. Ці групи, які загалом називають «зацікавленими сторонами», включають: працівників, покупців, акціонерів, постачальників, місцеву громаду, державу та суспільство в цілому.

5. Підходи з позиції етики, головною особливістю яких є те, що в основі лежить ідея етичного обов'язку бізнесу та окремих менеджерів перед суспільством. Серед підходів цієї групи варто виділити підхід з позиції «потрійної результативності діяльності» (triple bottom line) Дж. Елкінгтона та нормативний підхід з позиції зацікавлених сторін Е. Фрімена.

Як видно з розглянутого вище, з часу свого зародження концепція корпоративної соціальної відповідальності зазнала значних змін, трансформувавшись

від повного заперечення ідеї соціальної відповідальності підприємства (М.Фрідман) до визнання відповідальності підприємства за розвиток суспільства на рівні з державою (концепція «корпоративного громадянства»).

Звичайно, зазначені підходи відображають діаметрально протилежні бачення корпоративної соціальної відповідальності підприємства, однак вони дають можливість оцінити, наскільки змінилися думки та підходи науковців до питання налагодження зв'язків підприємства із суспільством, у якому воно функціонує.

Дослідження практики корпоративної соціальної відповідальності компаній країн із розвинутою економікою показують, що складові корпоративної соціальної відповідальності (економічна, правова, етична та філантропічна) проявляються на різних рівнях.

По-перше, корпоративна соціальна відповідальність включає ділову практику щодо власного персоналу. Відповідальність підприємства перед персоналом включає все те, що стосується підвищення рівня якості трудового життя працівників підприємства чи фірми. До цієї сфери прояву корпоративної соціальної відповідальності можна віднести діяльність компаній за такими напрямками [2]:

- оплата праці – забезпечення гідної заробітної плати, програми підвищення заробітної плати, виплати заробітної плати без затримок;
- допомогу у критичних ситуаціях (у разі складного захворювання, звільнення, в результаті скорочення штатів і т. д.);
- розвиток персоналу – навчальні програми та програми підготовки і підвищення кваліфікації персоналу; можливості перекваліфікації;
- сприяння у подальшому працевлаштуванні;
- мотивація персоналу – додаткове медичне страхування;
- соціальні пільги;
- нематеріальні програми винагород і т. д.;
- належні умови праці (безпека та охорона праці, інфраструктура місця праці і т. ін.);
- гідне ставлення до працівників (повага до особистості, відсутність расової, релігійної, політичної чи гендерної дискримінації при прийманні на роботу).

По-друге, корпоративна соціальна відповідальність також передбачає

впровадження та поширення чесних ділових стосунків на ринку. Це включає [3]:

- відповідальність перед інвесторами – інформаційна відкритість компанії, належна система корпоративного управління, недопущення маніпулювання інвестиціями, справедливий розподіл прибутків, уникнення конфлікту інтересів, хабарництва і внутрішніх торговельних операцій;
- відповідальність перед конкурентами – дотримання конкурентного законодавства, запобігання таємним угодам на ринках, дотримання принципів добросовісної конкуренції, етичне ведення бізнесу і т. д.;
- відповідальність перед бізнес-партнерами – етична поведінка відносно постачальників та клієнтів, належна логістика, безпечні умови збуту товарів тощо;
- відповідальність перед споживачами – пріоритетність потреб споживачів, етичний маркетинг, безпечність товарів (послуг, робіт).

По-третє, є й інший аспект корпоративної відповідальності, що полягає у розбудові позитивних відносин підприємства з громадою. Це включає [4]:

- відповідальне ставлення бізнесу до стосунків з регіональною та місцевою владою – дотримання чинного законодавства; вчасна сплата податків; уникнення хабарництва у взаємовідносинах із державними службовцями; відкритість та прозорість у відносинах з владою та в лобістській діяльності;
- підтримка незахищених верств населення – матерів, дітей-сиріт, безробітних, пенсіонерів, інвалідів і т. д.;
- співпраця з неурядовими організаціями та участь у соціально важливих проектах, меценатство, спонсорство;
- збереження та розвиток житлово-комунального господарства, об'єктів культурно-історичного та релігійного призначення;
- відносини з населенням, дотримання місцевих традицій та звичаїв.

І, без сумніву, важливими є заходи з корпоративної соціальної відповідальності, що стосуються навколишнього середовища. Сюди належать такі заходи, спрямовані на поліпшення екологічних процесів як:

- контроль забруднення та захист довкілля;
- збереження природних ресурсів;
- впровадження енергозберігаючих технологій;
- утилізація (переробка) відходів;
- дотримання екологічних стандартів і т. д.[5]

Тобто корпоративна соціальна відповідальність пов'язується не тільки з внутрішньогосподарською діяльністю компанії, а й поширюється на її стосунки із зовнішнім оточенням.

Говорячи про корпоративну соціальну вигоду від впровадження програм корпоративної соціальної відповідальності, ми підходимо до економічного змісту відповідальності бізнесу. В економічному сенсі корпоративна соціальна відповідальність – це інвестиції в розвиток персоналу, громади, споживацької бази, навколишнього середовища і т. д. І ці інвестиції окупуються.

Результатом впровадження програм корпоративної соціальної відповідальності є отримання таких основних вигід:

- формування позитивного іміджу організації;
- підвищення інтересу інвесторів;
- поліпшення взаємовідносин із громадськістю та місцевою владою;
- підвищення мотивації та продуктивності працівників;
- зменшення операційних витрат [2].

Підсумовуючи можна зробити висновок, що ефективне впровадження заходів з корпоративної соціальної відповідальності здатне принести суттєву вигоду бізнесу. Разом з цим приклади компаній які отримали корпоративну вигоду від програм корпоративної соціальної відповідальності, свідчать, що вони при цьому досить часто використовували різні заходи та сфери прояву.

Література:

1. Корпоративна соціальна відповідальність: підручник/ О. Гирик, О.Денис, О. Дубовик, І. Жеребило, А. Зінченко, Н. Реверчук, М. Саприкіна, Р. Семів, З. Скринник, К. Телюк; за заг.ред. д-ра екон.наук, проф. Т.С. Смовженко, д-ра екон.наук, проф.А.Я. Кузнецової. - К.: УБС НБУ, 2009. - 258 с.

2. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні: розуміння та впровадження. - К: 2005. – 48 с.

3. Соціальна безпека: теорія та українська практика: Монографія / І.Ф. Гнибіденко, А.М. Колот, О.Ф.Новікова та ін., За ред.І.Ф. Гнибіденка, А.М.Колота, В.В.Рогового. – К.: КНЕУ, 2006. – 292 с.

4. Лазоренко О., Колишко Р., та ін. Посібник із КСВ. «Базова інформація з корпоративної соціальної відповідальності» / - К.: Видавництво «Енергія», 2008.

5. Петроє О.М. Соціальний діалог як інструмент формування корпоративної політики сучасних підприємств в Україні: [навч. посіб.]/ Ольга Михайлівна Петроє. –К.: Центр учбової літератури, 2008. - 60 с.

Економічні науки

ФЕСТИВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ ТУРИСТИЧНОГО
ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ

*Вишневська Г.Г., кандидат культурології, доц.,
кафедри міжнародного туризму Київського університету культури*

Верба Ю.Г., магістрант кафедри міжнародного туризму

Київського університету культури

Київ, Україна

Туристичний імідж країни набуває особливого значення. Він постає як ключова ланка національного бренду будь-якої країни і слугує загальній конкурентоспроможності держави на міжнародній арені. Усе це створює відповідну суспільну потребу, що зрештою втілюється у соціальне замовлення, на створення науково обґрунтованих туристичних іміджів країн для потреб туристичної індустрії і національних туристичних адміністрацій.

Імідж – це особливий вид реальності, своєрідний територіальний ресурс, здатний відповідно впливати на розвиток соціально – географічної системи країни, змінювати її простір.

Імідж країни – сукупність емоційних та раціональних уявлень, що впливають із зіставлення усіх особливостей країни, власного досвіду і чуток, що впливають на формування певного образу.

Туристичний імідж країни спрямований на:

- формування у потенційних туристів асоціацій країни з якісним відпочинком;
- заміну негативних уявлень про країну позитивним туристичним іміджем;
- посилення бажання повторного відвідування країни; .[1]

Створення позитивного іміджу країни, у тому числі туристичного, визначається сьогодні найпріоритетнішим завданням державної політики і безпеки. В умовах глобалізації, туристичний імідж країни набуває статусу одного з основних ресурсів, що визначає її економічну, політичну і соціально – культурну перспективу. Він слугує однією з визначальних складових національного бренду країни.

Саме слово “фестиваль” походить від французького слова "festival", що означає «святковий». Фестиваль – це масове театралізоване святкове дійство, яке включає огляд або демонстрацію певних досягнень.[2]

Пов’язуючи фестивальну діяльність із зростаючим туристичним рухом, а також зважаючи на міцний зв’язок з його складовими, можемо дати таке визначення: фестивальний туризм – це організація короткотривалих пізнавальних подорожей терміном на 5-7 днів із метою відвідування певних подій (від концертів сучасної західної музики до релігійних святкувань, від етнічних карнавалів до парадів сучасних субкультур), з періодичністю 1 раз на рік.

Фестивальний туризм поділяють на види:

- етнографічні;
- етнокультурні;
- музичні;
- екологічні;
- культурно-пізнавальні;

- навчальні;
- спортивні;
- театральні;
- наукові;
- вуличні;
- мистецькі;
- пивні;
- релігійні;
- історично-музичні;
- фестивалі різних страв та напоїв;[3]

Фестивальний туризм можна класифікувати:

- за кількістю учасників заходу (малі, середні, великі);
- за рівнем організації (місцеві, регіональні, національні, міжнародні);
- за віком (фестивалі, які беруть свій початок з багатовікових традицій та обрядовості давніх часів), середнього віку (організовані до початку двадцять першого століття), молоді;
- за формою проведення (фестивалі з елементами ярмарки, фестивалі з елементами виставки, фестивалі з парадами і урочистими ходами, традиційні фестивалі);
- за тривалістю (довготривалі, одноденні);
- за циклічністю (щорічні, одноразові);

Функції, які виконує фестиваль:

- популяризаційна – популяризація концепції фестивалю;
- комунікативна – можливість спілкування людей зі схожими інтересами, налагодження культурних зв'язків як на державному та і на міждержавному рівні;
- інформативна – можливість отримання нових знань;
- соціальна – формування культури нації; [4]

Фестивальні подорожі мають всі ознаки туризму. Фестивальний туризм тривалий період знаходився на стику пізнавального, розважального та етнографічного туризму.

Тому він має ряд спільних ознак з іншими видами туризму, але саме у цього виду наявні яскраво виражені власні ознаки, зокрема, орієнтація на певні заходи, події та свята, одночасна участь великої кількості учасників, які об'єднані спільною метою та інтересом.

Підсумовуючи все вищесказане, можна сказати, що серед основних видів туризму значної популярності набуває фестивальний туризм. Це підтверджує наявність його специфічних ознак у різноманітних класифікаціях, видах та формах вираження: подієвий, гастрономічний, танцювальний, етнографічний, музичний та інші. Як специфічний вид туризму фестивальний дозволяє розширити світогляд, забезпечує знайомство з місцевими народними традиціями, культурним та мистецьким надбанням, етнокультурною спадщиною.

Література:

1. Таранова Ю.В. Туристический имидж страны - [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://pravo33.wordpress.com/2010/02/16/>
2. Бабкин А.В. Специальные виды туризма. – Ростов – на –Дону: спорт, 2010.- 117 с.
3. Топорницька М. Я. Місце фестивального туризму у класифікаційній схемі 230 масових видів туризму / М. Я. Топорницька // Вісник Львівського ун-ту. Серія міжнародні відносини. – 2012. – Вип. 29. – Ч. 2. – С. 246–253.
4. Грицку-Андрієш Ю.П, Бучко Ж.І. Фестивальний туризм у системі рекреаційно-туристичної діяльності / Ж.І. Бучко, Ю.П. Грицку-Андрієш // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2010. – Вип.519-520. - С.56- 60.

ФІНАНСОВІ РИЗИКИ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗНИЖЕННЯ

*Гензера О. О.**студентка магістратури спеціальності**072 «Фінанси, банківська справа та страхування»**Науковий керівник: Хрущ Н. А.,**д. е. н., професор**Хмельницький національний університет**м. Хмельницький, Україна*

Ризик виникає при будь-яких видах підприємницької діяльності, пов'язаних з виробництвом продукції, товарів і послуг, їх реалізацією, товарно-грошовими і фінансовими операціями, комерцією, а також здійсненням науково-технічних проектів. Однією з основних груп ризиків є фінансові ризики, які пов'язані з імовірністю втрат або недоотриманням коштів. Здатність ефективно впливати на фінансові ризики дає можливість успішно функціонувати підприємству, мати фінансову стійкість, високу конкурентоспроможність і стабільну прибутковість. Після виявлення можливих фінансових ризиків, з якими може зіткнутися фірма в процесі здійснення фінансової діяльності, після визначення факторів, що впливають на рівень ризику і оцінки ризику, а також виявлення пов'язаних з ними потенційних втрат перед підприємством стоїть завдання розробки шляхів мінімізації фінансових ризиків. І в сучасних умовах ринкових відносин питання пошуку шляхів зниження ризиків в організаціях набувають все більшої актуальності.

Проблемою оцінки ризиків займалася велика кількість зарубіжних вчених, а саме: М. Альберт, Дж. Блейк, Е. Бриттон, А.Р. Макмін, Ф. Найт, М. Мескон, Т. Скоун, Ф. Хедоурі та ряд інших. Серед вітчизняних вчених теоретичні основи фінансових ризиків підприємства у своїх працях обґрунтовували І. Бланк, Г. Вербицька, Л. Гольцяєва, Л. Донець, О. Грачова, Р. Пікус, О. Полякова, О. Таран та інші. Однак, незважаючи на велику кількість

публікацій, присвячених проблематиці ризику, в економічній літературі далеко не до кінця з'ясовані сутність і зміст фінансового ризику, не вирішено багато проблем управління фінансовим ризиком в різних галузях і сферах економіки.

Ризик притаманний будь-якій формі людської діяльності, що пов'язано з безліччю умов і факторів, що впливають на позитивний результат прийнятих людьми рішень. І сучасний бізнес неможливий без ризику.

У сучасній літературі ризик зазвичай інтерпретується як імовірнісна міра виникнення техногенних або природних явищ, які супроводжуються формуванням і дією шкідливих чинників, і нанесених при цьому соціальних, економічних, екологічних та інших збитків.

Історія виникнення поняття має далекі коріння. Вперше наукове визначення терміну ризик було сформульовано понад 200 років тому німецьким математиком Й.Н. Тетенсом у науковій праці «Вступ до розрахунку життєвої ренти і право на її отримання» (1786р.). Й. Тетенс започаткував основи нового наукового напрямку – науки про ризики в економіці або ризикології [1, с.17].

Найбільш активно ризики підприємницької діяльності почали вивчати в кінці 19 століття. У роботах представників німецької економічної школи Йоганна Генріха Тюнена і Ханса Карла Еміля фон Мангольдта досліджувався зв'язок підприємницького прибутку і особистості підприємця з підприємницьким ризиком. І. Тюнен визначив підприємця як претендента на залишковий ризикований і непередбачуваний дохід за прийняття на себе непередбачених ризиків. Г. фон Мангольдт рахував, що найважливішою функцією підприємця є несення ризику, яку він розглядав у виробничій площині. Мангольдт вважав, що для оцінки і управління ризиком необхідно використовувати фактор часу, а саме вивчення ризику в динаміці.

В економічній теорії вивчення проблеми підприємницького ризику, в першу чергу, пов'язано з таким ім'ям, як Ф. Найт. У 1921 році виникла концепція Найта: «Ризик проти невизначеності». У своїй роботі «Ризик, невизначеність і прибуток» Френк Найт запропонував оригінальну точку зору на розходження між ризиком і невизначеністю. У визначенні Ф. Найта, ризик є

вимірюваною невизначеністю. Вчений зазначив також, що існує два види доходу: дохід за контрактом, або рента; а також залишковий дохід або прибуток. При наявності невизначеності неможливо встановити, яка частина доходу відноситься до того чи іншого виду. Концепція Ф. Найта стала першим кроком до розроблення сучасної теорії фінансового ризику, головна мета якої оптимізація функції ризику.

Особливе місце в життєдіяльності людей займають фінансові ризики. Вони зачіпають майнові, грошові відносини і зараховуються до залежних як від волі бізнесменів, так і від зовнішніх причин. Масштаби негативних наслідків у фінансовій сфері геометрично підвищуються в міру зростання масштабів світової економіки. На рівні національних господарств неефективне розпорядження ресурсами веде до соціально-економічного відставання або стрімкого розвитку [2, с.673].

Фінансовий ризик підприємства - це ймовірність виникнення несприятливих фінансових наслідків у формі втрати доходу або капіталу при невизначеності умов здійснення його фінансової діяльності. Він включає ризик упущеної вигоди, ризик зниження прибутковості, ризик прямих фінансових втрат і т.п.

Фінансові ризики пов'язані з розвитком інноваційного, трудового, управлінського, інфраструктурного, економічного, фінансового і виробничого потенціалів підприємства і можливими грошовими втратами в процесі здійснення діяльності та організації виробничих процесів підприємства.

Результатом невизначеності фінансового ризику є непередбачуваний фінансовий результат і рівень доходів від фінансових операцій. Отже, фінансові ризики можуть бути пов'язані як зі значними фінансовими витратами для підприємства, так і додатковими доходами.

У теорії й практиці господарської діяльності рівень фінансового ризику оцінюється насамперед розмірами можливого економічного збитку (наприклад, це величина втрати доходу, прибутку, певної суми капіталу підприємства тощо). У фінансовій практиці такий економічний збиток завжди оцінюється в

грошовому вимірюванні. При цьому рівень фінансового ризику, що виникає при здійсненні тієї або іншої фінансової операції або певного виду фінансової діяльності підприємства, змінюється під впливом фактору часу.

Прикладом можуть бути наявність альтернативних форм вкладення капіталу, можливості зростання темпів інфляції, невизначеності руху ставки позичкового відсотка на фінансовому ринку тощо. Крім того, показник рівня фінансового ризику варіює під впливом як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів [3].

Фінансові ризики мають три основні характерні ознаки:

1. Стан невизначеності, мірою якого служить ймовірність несприятливих подій в результаті рішень фінансового підприємництва або підтримуючих фінансових інвестицій.

2. Втрати і упущена вигода в результаті несприятливого результату.

3. Ризик неминує супроводжує діяльність суб'єкта господарювання.

Фінансовий ризик підприємства відображає наступні основні характеристики (рис.1)

Рисунок 1. Основні характеристики фінансового ризику.

Важливу роль в управлінні фінансовими ризиками грає їх класифікація. Досить важко скласти правильну класифікацію фінансових ризиків. Складність полягає в їх великій різноманітності, яке може бути представлено як пожежами і стихійними лихами, так і міжнародними конфліктами, змінами темпів інфляції, зміною законодавства і т.п. Крім усього перерахованого в розвиненому сучасному світі виникають все нові і нові ризики, які, перш за все, пов'язані з глобалізацією світових відносин і деяких секторів світового ринку, які важко не тільки оцінити, але і виявити, тому що глобалізація світового ринку пов'язана зі створенням складних фінансових і виробничих зв'язків. Розглянемо основні види фінансових ризиків, які виділяються в практиці фінансового аналізу.

Таблиця 1. Класифікація фінансових ризиків

№ з/п	Ознаки класифікації	Різновиди за ознакою
1	За видами:	<ul style="list-style-type: none"> ➔ ризик зниження фінансової стійкості ➔ ризик неплатоспроможності ➔ інвестиційний ризик ➔ інфляційний ризик ➔ процентний ризик ➔ валютний ризик ➔ депозитний ризик ➔ кредитний ризик ➔ податковий ризик
2	За об'єктом, що характеризується:	<ul style="list-style-type: none"> ➔ ризик окремої фінансової операції; ➔ ризик різних видів фінансової діяльності; ➔ ризик фінансової діяльності підприємства в цілому
3	За сукупністю досліджуваних інструментів:	<ul style="list-style-type: none"> ➔ індивідуальний фінансовий ризик ➔ портфельний фінансовий ризик
4	За джерелами виникнення:	<ul style="list-style-type: none"> ➔ зовнішній, систематичний або ринковий ризик ➔ внутрішній, несистематичний, або специфічний ризик
5	За фінансовими наслідками:	<ul style="list-style-type: none"> ➔ ризик, що спричиняє лише економічні втрати. ➔ ризик, що тягне упущену вигоду ➔ ризик, що тягне як економічні втрати, так і додаткові доходи

6	За характером прояву в часі:	 постійний фінансовий ризик. тимчасовий фінансовий ризик
7	За рівнем фінансових втрат:	 допустимий фінансовий ризик критичний фінансовий ризик катастрофічний фінансовий ризик
8	По можливості передбачення:	 прогнозований фінансовий ризик непрогнозований фінансовий ризик
9	По можливості страхування:	 фінансовий ризик, що страхується фінансовий ризик, що не страхується
10	По комплектності дослідження:	 простий складний

Таким чином, в залежності від сукупності зовнішніх і внутрішніх факторів виділяють різні види фінансових ризиків. Класифікація фінансових ризиків дозволяє систематизувати фінансові ризики, аналізувати їх, враховувати наслідки від їх впливу, проводити своєчасні заходи з управління фінансовими ризиками, з метою їх запобігання та мінімізації. При різноманітті виникаючих фінансових ризиків існує також достатня кількість методів і способів ефективного управління ними.

Головною метою управління фінансовими ризиками є забезпечення фінансової безпеки підприємства в процесі його розвитку і запобігання можливого зниження його ринкової вартості.

До основних завдань щодо зниження фінансових ризиків можна віднести:

- розпізнавання можливих випадків виникнення ризику;
- оцінювання масштабів можливої шкоди;
- визначення способів попередження і джерел відшкодування втрат;
- забезпечення мінімізації рівня фінансового ризику.

Управління фінансовими ризиками підприємства, що забезпечує реалізацію його головної мети, здійснюється за такими основними етапами:

1. Формування інформаційної бази управління фінансовими ризиками;
2. Ідентифікація фінансових ризиків;
3. Оцінка рівня фінансових ризиків;
4. Оцінка можливостей зниження вихідного рівня фінансових ризиків;

5. Встановлення системи критеріїв ризикових рішень;
6. Прийняття ризикових рішень;
7. Вибір і реалізація методів нейтралізації можливих негативних наслідків фінансових ризиків;
8. Моніторинг і контроль фінансових ризиків.

Важливим елементом системи управління ризиками є розробка заходів щодо їх зниження. Виділяють наступні заходи щодо зниження ризиків компанії: локалізація ризиків; диверсифікація ризиків; компенсація ризиків; ухилення від ризиків; придбання додаткової інформації; лімітування; самострахування; страхування [4, с.227].

Кожен з названих методів пропонує чіткі і ефективні спеціалізовані рішення виходу з ризикових ситуацій, систематизовані особливим чином.

Локалізація ризику передбачає виявлення підрозділів, стадій, сфер діяльності, в яких відбувається його концентрація, і обмеження рівня небезпеки шляхом створення спеціальних структур або за допомогою лімітування певних параметрів (виробничих, фінансових, екологічних та ін.).

Диверсифікація ризиків - це розподіл інвестицій за різними фінансовими інструментами. Сенс її в тому, що ризик портфеля інвестицій менше суми ризиків по окремим інструментам (з урахуванням їх ваги в портфелі). При цьому прибутковість портфеля залишається рівною сумі доходностей окремих інструментів. Ось і виходить, що диверсифікація дозволяє знизити відношення ризику інвестицій до прибутковості. Відбувається це за рахунок відмінності, іноді істотної, в динаміці цін різних фінансових інструментів.

Компенсація ризику - створення умов, що виключають появу причин і факторів ризику і, тим самим, запобігання настанню ризикової події або зменшення ймовірності його настання. Методики компенсації ризику представляють собою один з провідних способів боротьби з різноманітними загрозливими ситуаціями, пов'язаних з формуванням систем попередження небезпеки.

Ухилення від ризиків - це інвестиційна політика підприємства, яке не сприймає операції і види інвестицій, пов'язані з високим рівнем ризику (дотримується консервативної політики в інвестиційному менеджменті). Методи ухилення від ризику найбільш поширені в господарській практиці, ними користуються підприємці, які віддають перевагу діяти напевно.

Придбання додаткової інформації дозволяє зробити більш точний прогноз на майбутнє і, як наслідок, знизити ризик.

Лімітування – це встановлення ліміту, тобто граничних сум витрат, продажу, кредиту. Лімітування є важливим засобом зниження ступеня ризику і застосовується банками при видачі позик, при укладанні договору на овердрафт; суб'єктами господарювання – при продажу товарів у кредит (на кредитні картки), на дорожні чеки і єврочеки; інвесторами – при визначенні сум вкладення.

Самострахування являє собою децентралізовану форму створення натуральних і грошових страхових (резервних) фондів безпосередньо в господарюючого суб'єкта, особливо в тих, чия діяльність піддається ризику. Самострахування логічно, коли вартість застрахованого майна відносно невелика в порівнянні з майновими і фінансовими параметрами всього бізнесу. Самострахування також має сенс, коли ймовірність збитків надзвичайно мала, коли фірма володіє великою кількістю однотипного майна.

Страхування використовується тоді, коли інвестор відмовляється від частини доходу, з метою уникнення ризику. Він готовий заплатити за зниження ступеня ризику до мінімуму.

Широко використовується метод страхування цінового ризику шляхом проведення протилежних операцій із різними видами біржових контрактів. Цей метод отримав назву хеджування.

Хеджування – купівля або продаж похідних цінних паперів (опціонів або ф'ючерсів) для того, щоб знизити ризик можливих втрат від майбутніх біржових угод.

Отже, фінансовий ризик в діяльності будь-якого підприємства неминучий. Тож кожне підприємство повинно виробити певну політику в області ризику з метою нейтралізації ризиків і зменшення їх наслідків. Методи зниження та напрямки дуже різноманітні, оскільки залежать від профілю діяльності підприємства, зовнішніх і внутрішніх факторів і особистісних якостей тих, хто приймає рішення. Тому важливо навчитися управляти ризиками, тобто аналізувати, планувати і оцінювати їх.

Висновок: Наслідки фінансових ризиків впливають на фінансові результати діяльності підприємства, вони можуть привести не тільки до певних фінансових втрат, а й до банкрутства підприємства.

Отже, визначення характеру ризиків, оцінка їх впливу на результати діяльності підприємства, обґрунтування оптимального методу оцінки економічної ефективності управління ризиками є одним з важливих завдань при плануванні господарсько-фінансової діяльності підприємства. Заздалегідь розроблена програма антикризових заходів створює передумови для успішного подолання кризових явищ з мінімальними втратами і отримання цільового прибутку.

Література

1. Вітлінський В.В., Веливоіваненко Г.І. Ризикологія в економіці та підприємстві: монографія. – К.: КНЕУ, 2004. – 480с..
2. Теплякова Е.В. Фінансові ризики: сутність, класифікація і методи їх оцінки // Молодий вчений. - 2016. - №8. - С. 673-676.
3. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / за заг. ред. В.М. Бороноса. – Суми: Вид-во СумДУ, 2012. – 539 с.– Режим доступу: <http://fin.fem.sumdu.edu.ua/uk/research-3/17-informatsijno-metodichne-zabezpechennya-fin/250-finansovij-menedzhment-navchalnij-posibnik.html>
4. Лапуста М.Г. Предпринимательство: Учебник / Под ред. Лапуста М.Г. - 2-е изд., испр. и доп. - М.: Инфра-М, 2010. - 355 с.

РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ

*Глушко В.О.,**аспірант кафедри туризму та рекреації**Київського національного торговельно-економічного університету**м. Київ, Україна*

Туристичний ринок України є досить молодим та, переймаючи світові тенденції, підприємства галузі намагаються розвивати не тільки виїзний туризм, а залучати якомога більшу кількість іноземних туристів до подорожей Україною. Задля комфортного їх перебування та відвідання туристичних дестинацій розвиненою та сучасною має бути туристична інфраструктура в країні.

Вітчизняна туристична інфраструктура потребує значних інвестиційних надходжень, особливо транспортна, якість якої в Україні за рейтингом The Global Competitiveness Report Всесвітнього економічного форуму є досить низькою (табл. 1).

Загальний показник якості інфраструктури в Україні у період з 2013 р. по 2018 р. погіршився: у 2013-2014 рр. країна посідала 70 місце у рейтингу, а у 2017-2018 рр. – 88 місце серед 137 країн світу. Подібне падіння пов'язане більше не з погіршенням якості інфраструктури в Україні, а більш швидкими темпами її розвитку в інших державах світу.

Найкращі позиції у розрізі показників якості інфраструктури країна займає по якості залізничної інфраструктури та якості мобільного телефонного зв'язку. За період 2013-2018 рр. комфорт залізничних перевезень посідав 25-37 місця, що є досить високою оцінкою серед усіх учасників рейтингу. Монополізація залізниці є основною причиною її повільного розвитку. Маючи конкурентів у галузі на внутрішньому ринку, на нашу думку, залізничне сполучення могло б бути у десятці найкращих у світі.

За якістю мобільного телефонного зв'язку з 2013 р. по 2017 р. країна покращила власні позиції на 11 місць та зайняла у 2016-2017 рр. 26 місце. У

2018 р., на жаль, за даним показником Україна посіла 37 місце, повернувшись до показника 2013-2014 рр.

Таблиця 1

Місце України у світовому рейтингу якості інфраструктури у розрізі її показників серед 137 країн світу (станом на 2017-2018 рр.) за 2013-2018 рр. [побудовано автором на основі 1]

Показник	Місце України в рейтингу за роки				
	2014-2013	2015-2014	2016-2015	2017-2016	2018-2017
Якість загальної інфраструктури	70	↓75	↓82	↓88	→88
Якість доріг	144	↑139	↑132	↓134	↑130
Якість залізничної інфраструктури	25	→25	↓28	↓34	↓37
Якість інфраструктури портів	94	↓107	↓108	↑96	↑93
Якість інфраструктури повітряного транспорту	105	↑99	↑97	↓103	↑92
Якість постачання електроенергії	79	↑69	↓75	↓86	↑85
Якість мобільного телефонного зв'язку	37	↑33	↑32	↑26	↓37

Погіршення якості мобільного зв'язку пов'язане з великим навантаженням на мережі через активне впровадження та збільшення користувачів 4G мережі. Вітчизняні мобільні оператори не здатні забезпечити стабільну якість 3G мережі та здійснити непомітний для споживачів перехід на мобільний зв'язок четвертого покоління. Звичайно, що цей показник не входить до пріоритетів під час вибору країни для подорожі, але може стати неприємним відкриттям під час перебування в країні та вплинути на загальне враження.

Іншим, але не менш важливим об'єктом туристичної інфраструктури країни, який потребує інвестицій для збільшення їх кількості та якості, є готелі та аналогічні засоби розміщення. Їх кількість у 2015 р. у порівнянні із 2013 р. зменшилась на 30,82% (табл. 2) та склала 2478 одиниць та мала таку ж

тенденцію до відновлення динаміки росту у наступні роки як й інші показники туристичної діяльності в Україні у період 2015-2017 рр. Різкий спад також зумовлений відсутністю статистичних даних з окупованих територій АР Крим, Донецької та Луганської областей.

Таблиця 2

Динаміка кількості готелів та засобів розміщення в Україні та кількості осіб, що перебували в них у 2012-2017 рр. [розраховано автором на основі 2]

Роки	Готелі та аналогічні засоби розміщення		Кількість осіб, що перебували у готелях та аналогічних засобах розміщення	
	Одиниць	Темп росту, %	Тис. осіб	Темп росту, %
2012	3144	-	4983,9	-
2013	3582	+ 13,93	5467,8	+ 9,71
2014	2644	- 26,19	3814,2	- 30,24
2015	2478	- 6,28	4297,2	+ 12,66
2016	2534	+ 2,26	5037,1	+ 17,22
2017	2474	- 2,37	5135,2	+ 1,95

Кількість осіб, що перебували у готелях та аналогічних засобах розміщення мала спад лише у 2014 р. на 30,24% у порівнянні із 2013 р. та відновила своє зростання з 2015 р. на 12,66% у порівнянні із 2014 р. та склала 4297,2 тис. осіб. У 2017 р. у порівнянні із дореволюційним 2012 р. їх кількість зросла на 3,04% і склала 5135,2 тис. осіб.

Отже, розвиток туристичної інфраструктури в країні є недостатнім для задоволення потреб туристів та надання їм якісних послуг. Удосконалення туристичної інфраструктури дозволить збільшити в'їзний туристичний потік, а отже і збільшити кількість надходжень до державного бюджету від галузі туризму.

Література:

1. The Global Competitiveness Report 2013–2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.weforum.org
2. Державна служба статистики України. Статистичний бюлетень: туристична діяльність в Україні у 2012-2017 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

УДК 657

Економічні науки

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В РЕГІОНАЛЬНОМУ ВИМІРІ

Дардіюк А.О.,

студентка економічного факультету

Чернівецький національний університет

м. Чернівці, Україна

Проблема економічної безпеки України впродовж багатьох років залишається надзвичайно важливою, передусім, з точки зору забезпечення стійкого та збалансованого розвитку країни в довгостроковій перспективі. Динамічна зміна умов функціонування сучасної економіки, здатність до забезпечення безпеки від дії внутрішніх і зовнішніх загроз визначає рівень конкурентоспроможності країни та динаміку соціально-економічного розвитку. В свою чергу, забезпечення інтересів країни базується на стійкому розвитку регіонів, коли реалізація цілей і завдань у сфері регіональної політики відображає формування можливостей системи цілеспрямованих дій на загрози регіонального рівня. Але при цьому слід враховувати регіональні відмінності рівня економічної безпеки, що визначаються нерівномірністю соціального розвитку, особливостями розвитку економіки та розміщення продуктивних сил, ступенем динамізму інноваційних перетворень, якістю людського потенціалу, інвестиційним кліматом і багатьма іншими чинниками [1].

Економічна безпека на регіональному рівні – це спроможність економіки протистояти дестабілізуючій дії внутрішніх і зовнішніх соціально-економічних

чинників, а також не створювати загрози для інших елементів регіону та зовнішнього середовища.

Поняття економічної безпеки регіону розглядається в двох аспектах: для центральних загальнодержавних органів управління – у цьому випадку регіон розглядається як частина національної економіки; для власне регіональних органів управління – у цьому випадку регіон розглядається як відносно самостійна система.

Під економічною безпекою регіону як підсистеми національної економіки розуміється сукупність його властивостей, що забезпечують досягнення максимального внеску регіону в розвиток національної економіки й забезпечення економічної безпеки країни в цілому.

Під економічною безпекою регіону як самостійної економічної системи розуміється сукупність його властивостей, що забезпечують прогресивний розвиток регіону в умовах дестабілізуючого впливу різного виду загроз.

При розгляді економічної безпеки регіону доцільно виділити територіальні (регіональні) інтереси. До них відносяться:

- відповідність рівня і способу життя населення, його окремих груп державним і світовим стандартам;
- наявність регіональних бюджетно-фінансових та інших економічних засобів регулювання економіки;
- існування можливостей для використання наявних ресурсів (особливо трудових);
- функціонування зв'язків, інфраструктурно забезпечених внутрішньо регіональних і міжгалузевих;
- стабільність суспільно – політичної і національно – етнічної ситуації в цілому.

Своєчасне виділення і реалізація повного спектра регіональних інтересів гарантує високий рівень економічної безпеки регіону. Прийнятний рівень безпеки вважається тоді, коли:

- регіональні управлінські структури спроможні проводити власну

економічну політику в рамках загальнодержавної політики;

- регіональна соціально – економічна система характеризується високим ступенем диверсифікованості і здатна гнучко реагувати на різні геополітичні зміни в рамках держави;

- запас ресурсів дозволяє регіону самостійно здійснювати великі економічні заходи щодо невідкладних соціально небезпечних ситуацій у регіоні;

- наявна ресурсна база дозволяє регіону надавати допомогу суміжним територіям;

- рівень життя населення не нижче середнього по країні в цілому.

У внутрішній структурі економічної безпеки регіону можна виділити три найважливіших блоки:

1. Економічна незалежність, яка означає можливість контролю регіональної влади над регіональними ресурсами (в межах повноважень), а також досягнення такого рівня виробництва, ефективності і якості продукції, який дав би змогу забезпечити її конкурентоспроможність і можливість на рівних брати участь у міжнародній, міжрегіональній торгівлі, обміні науково – технічними досягненнями.

2. Стабільність і стійкість регіональної економіки, що обумовлює захист усіх форм власності, створення надійних умов, гарантій для підприємницької діяльності стримування чиновників, здатних дестабілізувати ситуацію (боротьба з кримінальними структурами в економіці, недопущення серйозних розривів у розподілі доходів, які можуть стати причиною виникнення соціальних потрясінь).

3. Здатність до саморозвитку і прогресу, тобто створення сприятливого клімату для інвестицій та інновацій, постійна модернізація виробництва, підвищення професійного, освітнього і культурного рівня працівників. У комплексі заходів, які формують систему економічної безпеки регіону найбільше значення має система запобігання загрозами, що зароджується [2].

Основними аспектами прояву економічної безпеки регіону є:

- наявність умов прояву економічної безпеки регіону;
- стримування диспропорцій у розділі доходів;
- стимулювання інвестиційних вкладень;
- сприяння інноваційній діяльності;
- підвищення професійного, освітнього і культурного рівнів працівників.

Економічна безпека регіону неможлива без спроможності чітко реагувати на різкі геополітичні зміни в країні, здійснювати значні економічні заходи щодо невідкладних соціально вибухових ситуацій на територіях, пов'язаних із локальними економічними «хворобами» або економічними прорахунками на регіональному рівні. Економічної безпеки не можна досягти без можливості стабільно підтримувати відповідність існуючих у регіоні економічних нормативів, властивих світовій практиці, що дозволило б зберегти належний рівень життя населення. З огляду на ще предметом діяльності законодавчої і виконавчої влади в регіоні щодо гарантування економічної безпеки має бути виявлення і моніторинг факторів, що впливають на стійкий розвиток регіону в поточній ситуації і на перспективу, а також чітке формування економічної політики її інституціональні перетворення в межах загальнодержавної стратегії економічної реформи [3].

Важливо не допускати дискримінації з боку центральних органів стосовно регіону, домагатися паритетної участі в державних програмах із розвитку регіону, у розміщенні державних замовлень і т.д.

Підвищення економічної безпеки регіону залежить від ступеня державної підтримки й розроблення державних програм регіонального розвитку, а також від розміщення державних замовлень на постачання продукції для потреб усієї країни. Особливу роль відіграє паритетна участь центру в значних регіональних інвестиційних проектах з урахуванням різних форм забезпечення пільгами й у створенні сприятливого клімату для розвитку економічного середовища в регіоні. Дуже важлива врівноважена взаємодія державної і місцевої бюджетної

систем, недопущення поквалітивних неаргументованих рішень, результатом яких можуть бути соціальні вибухи.

Література:

1. Криленко І.В. Економічна безпека регіону як складова забезпечення національної економічної безпеки / І.В. Криленко // Ефективна економіка. – Дніпропетровський ДАУ, 2013. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1779>.

2. Гордон М.В. Соціальна політика та економічна безпека / М.В. Гордон // Конспект лекцій з вибірково навчальної дисципліни циклу професійної та практичної підготовки. – Донецьк 2012. – Електронний ресурс. – Режим доступу:

<http://ea.donntu.edu.ua/bitstream/123456789/17525/1/%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82.pdf>.

3. Чумакова С.В. Формування економічної безпеки. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/SND/Economics/13_chumakova%20.doc.htm.

4. Економічна безпека регіону: засади формування. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://ru.osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/18586/.

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ПІДПРИЄМСТВ

Коваль Л.В.

кандидат економічних наук., доцент.

Вінницький національний аграрний університет,

Колісник А. В.

магістр,

Вінницький національний аграрний університет,

м.Вінниця, Україна

На сучасному етапі розвитку підприємництва однією з важливих умов ефективного функціонування і розвитку підприємств є аналіз фінансової стійкості та платоспроможності підприємства для забезпечення їхньої фінансово-економічної безпеки. Тому для забезпечення та підтримки надійного стану фінансово-економічної безпеки необхідно постійно аналізувати фінансово-економічний стан, проводити обґрунтоване наукове дослідження фінансових відносин і руху наявних ресурсів у процесі фінансово-господарської діяльності кожного підприємства, тобто проводити діагностику фінансово-економічного стану суб'єктів господарювання.

Поняття фінансової стійкості підприємств в системі економічної безпеки підприємств висвітлено в багатьох працях вітчизняних авторів, таких як: О. В. Мелень, О. С. Філімоненков, П. Є. Житний, В. В. Тищенко, В. В. Немченко, Л. В. Іванченкова, Ткачук Г. О. та багато інших.

Фінансова стійкість підприємства є однією з головних умов успішної і стабільної роботи підприємства в ринкових умовах. Якщо підприємство фінансово стійке і платоспроможне, то воно має ряд переваг перед іншими підприємствами такого ж профілю при отриманні кредитів, залученні інвестицій, у виборі постачальників і в підборі кваліфікованих кадрів. Чим вища стійкість підприємства, тим більш воно незалежне від несподіваної зміни

ринкової кон'юнктури і, отже, тим менше ризик банкрутства. Враховуючи важливість показника фінансової стійкості підприємства в оцінці загальної економічної безпеки підприємства передусім розглянемо сутність поняття економічної безпеки [1].

Термін “економічна безпека” в літературі трактується по різному. Зокрема, науковці стверджують, що “економічна безпека” – це «стан економічної системи, який дозволяє їй розвиватися динамічно, ефективно і вирішувати соціальні завдання», сукупність властивостей стану виробничої підсистеми, яка забезпечує можливість досягнення цілей всієї системи, «здатність підприємства до ефективного функціонування (тепер) і успішного розвитку (в майбутньому)», стан захищеності підприємства від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, дестабілізуючих чинників, за якого забезпечується реалізація комерційних інтересів та цілей статутної діяльності, стан суб'єкта господарювання, за якого реально існують та суб'єктивно відчуваються можливості щодо реалізації його життєво важливих інтересів відповідно до обраної місії. [2].

Отже, економічну безпеку підприємства можна охарактеризувати критеріями, що наведені на рис. 1.

Рис. 1. Критерії економічної безпеки підприємства. Побудовано автором на основі джерела: [1].

При ефективному використанні ресурсів та наявності здатності підприємства до постійного розвитку можна стверджувати про досягнення високого рівня економічної безпеки. Середній рівень економічної безпеки характеризується досягненням підприємством фінансово-економічної стійкості та формування здатності до адаптації. При виявленні стабільності та безперервності виробничої діяльності на підприємстві та при здатності лише протистояти загрозам рівень економічної безпеки підприємства є низьким [3].

Отже, у зв'язку з цим великий інтерес представляє вивчення фінансової стійкості як одного з основних показників економічної безпеки підприємства.

О. С. Філімоненков [4] у своїй роботі стверджує, що фінансова стійкість — «це такий стан підприємства, коли обсяг його майна (активів) достатній для погашення зобов'язань, тобто підприємство платоспроможне». Тобто фінансово стійким підприємство можливо назвати в тому випадку, коли вкладені в підприємницьку діяльність ресурси окупаються за рахунок грошових надходжень, а отриманий прибуток забезпечує фінансування підприємства та його незалежність від кредиторів.

П. Є. Житний та В. В. Тищенко [5] трактують фінансову стійкість як основний компонент загальної стійкості організації, оскільки показник характеризує стабільне перевищення доходів над витратами. Важливим є визначення меж фінансової стійкості, оскільки неплатоспроможність підприємства може бути наслідком недостатньої фінансової стійкості, а надлишкова фінансова стійкість може перешкоджати розвитку через збільшення витрат на збереження зайвих запасів і резервів [1].

На нашу думку, в сучасних умовах зважаючи на різнобічність показника фінансової стійкості його можна структурувати (табл. 1).

Таблиця 1

Види фінансової стійкості

№	Вид	Характеристика
1	Поточна фінансова стійкість	На конкретний момент часу

2	Потенційна фінансова стійкість	Пов'язана з перетвореннями і з врахуванням зовнішніх умов, що змінюються.
3	Формальна фінансова стійкість	Створена і має підтримку держави ззовні.
4	Реальна фінансова стійкість	В умовах конкуренції і з врахуванням можливостей здійснення розширеного виробництва.

Розроблено автором на основі джерела: [5]

Правильна оцінка фінансової стійкості, а отже і стану економічної безпеки підприємства, за сучасних умов господарювання конче потрібна як для його керівництва і власників, так і для інвесторів, партнерів, кредиторів, державних органів . Кожне підприємство повинно прямувати до позитивного значення фінансової стійкості, тобто до створення достатнього обсягу фінансових ресурсів, що виступають гарантом своєчасності розрахунків з постачальниками, бюджетом та іншими ланками фінансової системи, подальшого економічного та соціального розвитку [1].

Одним із завдань оцінки стану економічної безпеки підприємства є пошук резервів підвищення його фінансової стійкості. Допомогти в досягненні цієї мети може внутрішній аудит [6].

Висновок. Отже, формування системи економічної безпеки підприємства має базуватися на аналізі фінансової стійкості, оскільки саме завдяки аналізу фінансової стійкості можна визначити обсяги виробничо-господарської діяльності, конкурентоспроможність, незалежність підприємства та його здатність функціонувати і розвиватись в умовах мінливого внутрішнього і зовнішнього середовища.

Література:

1. Мелень О. В. Фінансова стійкість підприємства як одна із складових його економічної безпеки / О. В. Мелень, Ю. В. Сидоренко // Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Сер. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. - 2013. - № 66. - С. 160-165. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vcpitp_2013_66_27.

2. Фінансова складова в системі економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/7994/1/95.pdf>.

3. Структура та рівні економічної безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studopedia.com.ua/1_307723_struktura-ta-rivni-ekonomichnoi-bezpeki.html.

4. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств: Навч. посіб. — 2-ге вид., переробл. і допов. — к: МАУП, 2004. — 328 с.: іл. — Бібліогр.: с. 318-321.

5. Житний П. Є., Тищенко В. В. Фінансова стійкість підприємства і її вплив на економічну безпеку регіону [Електронний ресурс] / П. Є. Житний, В. В. Тищенко// Режим доступу: <http://dspace.snu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/2106/1/Gitni.pdf>

6. Немченко В. В., Іванченкова Л. В., Ткачук Г. О. Фінансово-економічна безпека та її значення в підготовці фахівців [Електронний ресурс] / В. В. Немченко, Л. В. Іванченкова, Г. О. Ткачук // Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ekhp/2012_3/files/st14.pdf

---

УДК 657

Економічні науки

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ АНТИКРИЗОВОГО
УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Луганський А.А.,

студент фінансового факультету

Університет митної справи та фінансів

м. Дніпро, Україна

Науковий керівник: Туболец І.І., к.е.н, доцент

В умовах сьогодення в Україні спостерігається наявність кризових явищ в економіці. Це і зумовлює запровадження та удосконалення заходів антикризового управління. Щоб вирішити дану проблему потрібно адаптувати світовий досвід антикризового управління до економічних реалій нашої країни.

Найбільш розвинуті держави світу мають багаторічний досвід антикризового управління в складних умовах, подолання кризових явищ та створення механізмів превентивного попередження та захисту від їх наслідків. Застосування міжнародного досвіду може сприяти запобіганню кризи та її загострення, що проявляється такими явищами, як ліквідація підприємств, які перебувають на межі банкрутства, погіршення екологічного стану країни, скорочення зайнятості населення та інші.

Антикризове управління може розглядатися як система заходів з діагностики, попередження, нейтралізації та подолання кризових явищ та їх причин на всіх рівнях економіки [1, с. 43].

Державну антикризову політику можна поділити на два напрями:

- 1) підтримання внутрішньоекономічних процесів;
- 2) інтеграція у глобальний простір.

Антикризове фінансове управління в США переважно реалізується через прийняття відповідного законодавства у сфері зайнятості. В країні розробляються регіональні структурні програми. Відповідно до них активно створюються робочі місця, що знижує показник безробіття в державі.

У США законодавчо закріплена антициклічна політика в питаннях зайнятості. У процесі реалізації цієї програми заплановано прискорення фінансування державою будівельних робіт, збільшення зайнятості в держсекторі, збільшення розмірів і тривалості страхових виплат з безробіття, професійне навчання в приватному і державному секторах, забезпечення молоді робочими місцями і програм розвитку, націлених на створення робочих місць у галузях, що мають пріоритетне значення для країни [1, с.43].

Основними формами і методами антикризового державного регулювання економіки США є:

- 1) стимулювання ділової активності суб'єктів господарської діяльності;
- 2) економіка заснована на «дозвільних» принципах регулювання, діє спрощена система оподаткування;
- 3) жорсткий контроль діяльності монополій всередині країни і сприяння

створенню зарубіжних монополій. Діяльність монополій за межами країни не є небезпечною, а навпаки, дає змогу забезпечити економічне зростання;

4) створення і контроль рівних умов конкурентної боротьби;

5) індикативне планування;

6) експорт капіталу в інші країни [2, с.9].

У міжнародній практиці існує англійська і континентальна модель антикризового управління. У цьому випадку дуже важливим є досвід Великої Британії та Франції.

Модель антикризового управління у Великій Британії характеризується незначним впливом держави на економіку, потужним ринковим регулятором та ліберальним підходом у соціальній сфері. Але на даний момент уряд країни підвищує роль держави у регулюванні економічних процесів та явищ. Пріоритетом регулювання для держави є фінансовий сектор держави. Застосовується практика податкового регулювання та стимулювання сектору промисловості.

Для Франції, Італії, Німеччини, Швеції характерна континентальна модель антикризового фінансового управління. Відповідно до цієї моделі держава активно втручається в економіку. Дані країни підтримують принципи соціально орієнтованої економіки. Уряд Франції проводить досить активну політику у сфері підтримки промисловості. Основна фінансова допомога проявляється у вигляді бюджетних трансферів, пільгових кредитів, державних банківських гарантій, політики стимулювання продажів за допомогою бюджетних субсидій сконцентрувалася на пріоритетних галузях економіки (авіабудуванні, автомобільній промисловості). Франція за рахунок бюджету погасила борги, включаючи податкові, найбільш значущих для економіки підприємств. Крім того, до ради директорів великих корпорацій були введені представники держави [2, с.10].

Розглянемо заходи антикризового регулювання у наступних країнах:

- Австралія: Уряд гарантував зовнішні виплати комерційних банків, фактично взявши під свій контроль банківську сферу в державі. Розроблені та ефективно застосовуються механізми пільгового кредитування і прямих

державних субсидій;

- Індія: Переорієнтація експортно-імпортних операцій в азійському напрямку. Фінансова підтримка внутрішнього попиту. Реалізація масштабних інфраструктурних проєктів;

- Бразилія: Головним джерелом нейтралізації впливу світової кризи на економіку є інвестиції у реальний сектор (машинобудування, сільське господарство);

- Китай: Реалізує агресивну зовнішньоекономічну стратегію. Першочергова підтримка таких галузей як транспорт, енергетика, паливний сектор, а також розвиток інфраструктури регіонів, які постраждали від землетрусів. Інвестування в економіку Бразилії, Венесуели, Ірану, Росії, Франції та інших країн близько 100 млрд. дол.;

- Польща: Незначна залежність від іноземних ринків (експорт становить менше як 40% ВВП). Забезпечення купівельної спроможності населення [3, с.62; 4,с.206].

На думку науковців використання досвіду антикризового управління такої країни, як Польща відповідає сучасним економічним умовам нашої країни. Оскільки економічні реформи Польщі характеризувались перетворенням планової економіки в ринкову. Структурна перебудова економіки Польщі стосувалася трьох основних процесів: лібералізації; розширення приватного сектора; формування інститутів ринкової економіки та розвитку інфраструктури. Одним зі стабілізаційних заходів запобігання кризі стала політика відсоткових ставок відповідно до «Плану економічного відновлення», у якому були визначені завдання посилити координацію дій з іншими державами та перейти до стадії економічного піднесення [2, с. 11-12; 5, с.48].

Застосування досвіду антикризового управління зарубіжних країн є актуальним завданням для України, економіка якої характеризується кризовими явищами. Проте адаптувати закордонний досвід необхідно із врахуванням політичних, правових, культурних, соціально-демографічних, екологічних та інших факторів, що існують в нашій країні.

Література:

1. Храпкіна В. В., Чучко О. П. Адаптація світового досвіду антикризового управління в Україні // Технологічний аудит та резерви виробництва. 2015. № 1(7). С. 42-49.
2. Савченко В. Ф., Козляченко О. М. Світовий досвід антикризового державного регулювання // Економіка та управління національним господарством. 2016. № 1 (5). С. 7 – 12.
3. Глобалізація за умов циклічності розвитку економіки і суспільства: монографія / за ред. В. В. Дергачова, О. М. Згуровського. - Київ: Фенікс, 2014. 376 с.
4. Тюріна Н. М., Карвацка Н. С., Смелянська Т. П. Світова фінансова криза та її вплив на економіки країн світу // Вісник Хмельницького нац. ун-ту. 2010. №3. Т.3. С. 204-208.
5. Шамборовський Г. О. Досвід антикризового регулювання в розвинутих країнах // Економічний простір. 2016. № 105.С. 47-57.

Економічні науки

ВВП УКРАЇНИ: ЙОГО ДИНАМІКА ТА ПРОГНОЗИ ЗРОСТАННЯ

Марущак І.В.

Науковий керівник: Шахраюк-Онофрей С.І.

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

м. Чернівці

В умовах ринкової економіки макроекономічні показники є невід’ємною складовою діяльності держави, які безпосередньо впливають на рівень життя населення. До основних макроекономічних показників, які характеризують соціально-економічний розвиток країни належать: валовий внутрішній продукт, валовий національний продукт, показники національного доходу, індекс інфляції, рівень безробіття, зовнішній та внутрішній державний борг, обсяги іноземних інвестицій та інші.

Одним із найважливіших показників розвитку економіки є ВВП, який є

основою вимірювання структури виробництва, міжнародних порівнянь якості життя, оцінки дефіциту державного бюджету, грошової емісії та ін. Для якіснішої оцінки рівня економічного розвитку країни крім загального обсягу ВВП визначається обсяг ВВП у розрахунку на одну особу. Такий показник важливе значення має насамперед під час проведення міжнародних зіставлень. За допомогою статистичного аналізу можливо визначити подальший економічний розвиток та чинники, що на нього впливають[1].

Мета статті полягає у здійсненні комплексної оцінки динаміки ВВП України впродовж останніх років (2014-2017 рр.) з урахуванням періодів зростання, спаду та виходу економіки з рецесії.

Питанням вивчення ВВП, його динаміки і структури присвячені наукові праці багатьох українських вчених та дослідників: Клівіденко Л.М. [1], Лозинська С.І. [2], Шумська С.К. [3], Юрчишина В.Л. та ін. Проте враховуючи інфляційні процеси, що руйнують економіку держави, постійні зміни в політичній сфері та фінансову нестабільність країни, подальше дослідження динаміки ВВП є актуальним.

Валовий внутрішній продукт (ВВП) є основним інтегрованим показником системи національних рахунків, методологія складання якої ґрунтується на сучасних міжнародних стандартах. Розраховується ВВП як у фактично діючих цінах, так і в цінах попереднього року, які дають змогу вилучити вплив цінового фактора на зміну обсягу ВВП і визначити темпи зростання (падіння) його фізичного обсягу[1]. Дослідження динаміки ВВП України розпочнемо з аналізу номінального (характеризує загальний обсяг виробництва, який вимірюється в поточних цінах) та реального (загальний обсяг виробництва, який вимірюється в постійних цінах)(табл.1).

Таблиця 1
Валовий внутрішній продукт України за період 2014 - 2017 рр.
(млн.грн.)

Рік	Номінальний ВВП	Реальний ВВП	Відхилення	
			Абсолютне	Відносне
2014	1 566 728	1 365 123	- 201 605	- 12,9%

2015	1 979 458	1 430 290	- 549 168	- 27,7%
2016	2 383 182	2 034 430	- 348 752	- 14,6%
2017	2 871 734	2 451 488	- 420 246	- 14,6%

Джерело сформоване авторами на основі: [4].

Проаналізувавши таблицю спостерігаємо значний ріст ВВП, що в першу чергу обумовлено підвищенням середнього рівня цін, грошовими надходженнями з-за кордону. В останні роки ВВП збільшується за рахунок: галузі будівництва (ціни зростають); в структурі ВВП збільшується доля сільського господарства ($\approx 12\%$); відбулись зміни в банківській і фінансовій сфері, роль яких змінилась. Також спостерігається відхилення між показниками номінального і реального ВВП, що свідчить про інфляційні процеси в країні в зв'язку з ростом цін на товари та послуги з одночасним скорочення обсягів виробництва, споживання цих товарів, що не могло не позначитись на зниженні купівельної спроможності населення та його добробуті.

Державна служба статистики повідомляє що, за 2018 рік ВВП України зріз на 3,2%, водночас погіршився прогноз на 2019 рік до 3,3% з 4%[4].

Одним з найбільш точних способів оцінки економічного розвитку держави являється ВВП на душу населення. У 2017 році даний показник в Україні становив 2205 \$, порівняно з провідними країнами світу ВВП України значно відстає та розміщує нашу державу на 133- тій позиції серед 187 країн світу за якими було проведено дослідження[3]. Найменший показник серед розглянутих країн за даними МВФ продемонстрували Будунді, Малаві та Мадагаскар.

Підсумковий показник роботи української економіки в 2017 році виявився набагато нижче, ніж в інших країнах СНД і Східної Європи. У цьому винна нерозвиненість економіки - країни, що мають виробництва з низькою часткою доданої вартості, постраждали від ослаблення зовнішніх ринків більше інших[2].

Якщо сьогодні проаналізувати ВВП на душу населення, ситуація виявляється зовсім невтішною - ВВП складає трохи більше \$2 тис., при цьому у

2008 році номінальний ВВП в доларах був близько \$8 тис., а в 2013 - близько \$4 тис. Якщо ВВП на душу населення таке низьке, то це означає, що населення продовжує залишатися дуже бідним[2].

За деякими даними прогнозується, що в Росії ВВП на душу населення в наступних роках буде вище \$10 тис., в Казахстані - більше \$8 тис., в Білорусі - понад \$6 тис., в Азербайджані - понад \$4 тис., у Вірменії наблизиться до \$4 тис, тоді як абсолютний рівень ВВП в Україні залишатиметься низьким. Звичайно, якщо курс сильно не зміниться, то ВВП через пару років підвищиться до 3 тис. доларів, ще через 3-4 роки - до \$4 тис[4].

Пріоритет “наздогнати та перегнати” замість “оцінити та підвищити ефективність” залишив відбиток і на статистичних звітах, і на дискурсі сучасної економічної політики України. У пострадянський час до цієї проблеми також додалася і проблема суттєвого обсягу тіньових операцій, що перебувають поза зором стандартних статистичних спостережень.

Якщо порівняти динаміку макропоказників України з іншими країнами, то загалом у Європейському союзі рівень ВВП на душу населення становить більше 35 тис \$. В середньому по всьому Європейському союзу у 2017 році середній рівень по збільшенню ВВП становить 2,3 % (Латвія – 4,8 %; Литва – 3,9 %; Австрія –2,9 %; Німеччина – 2,1 %). Країни, що не входять до ЄС теж демонструють високі показники росту: Румунія –5,7 %; Чехія – 5,5 %; Польща – 4,4 %. Найвищий показник економічного зростання за усю історію світової економіки був зафіксований у 1996 році у Китаї – 20 %, а найглибший економічний спад – у повоєнній світовій економіці у постсоціалістичних країнах у 1991–1992 роках[2].

Отже, огляд структури ВВП України в черговий раз доказує, що його зростання відбувається завдяки девальвації гривні, зростанню відпускних цін на імпортні та вітчизняні товари, а також катастрофічному зростанню тарифів на житлово-комунальні послуги. Значні макроекономічні дисбаланси, глибокі структурні диспропорції, недостатній рівень прозорості у державному секторі

управління призвели до того, що ситуація вимагає термінових коригуючих дій. Адже, за даними ООН, в Україні за межею бідності живе 60% населення.

Першочерговим заходом покращення ситуація має стати макроекономічна стабілізація та відновлення нормального функціонування банківської системи, за чим мають слідувати структурні перетворення. Не менш важливими є також заходи, направлені на підвищення якості та прозорості урядування, оскільки окрім всіх інших причин, ці заходи допоможуть підвищити ефективність видатків бюджету, зменшити втрати від корупції та підвищити якість державних послуг.

Література:

1. Клівіденко Л. М. Сучасні проблеми дослідження макроекономічних показників у контексті розвитку економіки / Л. М. Клівіденко, А. О. Русятинська // Гроші, фінанси і кредит. – 2016. – С. 804 – 808.

2. Лозинська С. І. Сутність і роль ВВП для економічного зростання / С. І. Лозинська // Торгівля, комерція, підприємництво. – 2015. – С. 49 – 52.

3. Шумська С.К. Монетарна політика та відновлення економічного зростання в Україні / С.К. Шумська // Економіка та прогнозування. – 2015. – № 3. – С. 21-41.

4 Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

